

ЛЕКСИЧНІ НОВОТВОРИ В МАСМЕДІЙНОМУ Й ІНТЕРНЕТНОМУ ДИСКУРСАХ ПОЧАТКУ ХХІ СТОРІЧЧЯ

Мегедь Марина Євгенівна, студентка II курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти (групи УМЛм-1-23-2.0д.) спеціальності 035 Філологія Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Науковий керівник: Стишов О.А., доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови Факультету української філології, культури і мистецтва Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

У статті розглянуто неодеривати, що функціонують у масмедійних та інтернетних дискурсах початку ХХІ століття. Проаналізовано особливості творення неолексем, зокрема продуктивні форманти, та їх роль як інструменту експресії, емоційного впливу та мовного оновлення українського лексикону. З'ясовано семантико-стилістичні особливості новотворів у названих дискурсах.

Ключові слова: *неологізм, новотвір, деривація, масмедійний дискурс, інтернет-комунікація, лінгвальний, функція.*

Мовна репрезентація війни як ключового соціокультурного явища сьогодення набуває особливого значення в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну. У сучасній філології посилюється інтерес до вивчення трансформацій мовної картини світу в період війни, що особливо наочно простежується в українських медіа та інтернеті. Проте низка аспектів, зокрема роль неодериватів у формуванні нової системи цінностей, конотативних оцінок і національного дискурсу, досі потребує системного аналізу. Зокрема, актуальним є вивчення особливостей творення нових слів як виявів креативного мислення українців, а також можливостей експресивних і стилістично маркованих одиниць, які функціонують у масмедійному й інтернетному дискурсах і слугують не лише інструментом оцінки чи маніпуляції, а й засобом концептуалізації досвіду війни.

Лінгвостилістичний потенціал новітніх лексичних одиниць і неофразем виявляється особливо виразно в сучасному українському медійному та інтернетному дискурсах, які характеризуються високою динамікою розвитку, масштабністю аудиторії та багатофункціональністю. Названі вище дискурси сьогодні не лише інформують, а й активно впливають на емоційно-психологічний стан адресатів, моделюючи оцінне тло повідомлень. У цьому контексті новотвори виконують роль ключових засобів смислової інтенсифікації, надання тексту образності, емоційності та іронічності. Їх вживання сприяє маніпулятивному впливові, водночас виступаючи засобом репрезентації національно-культурної специфіки, адже ці мовні одиниці відображають менталітет, світогляд і цінності українців. Актуальність вивчення неодериватів у названих дискурсах обумовлена потребою осмислення

механізмів формування суспільної думки, закріплення мовних тенденцій і збереження ідентичності в умовах глобалізаційного тиску.

Формування цілей статті (постановка завдання): дослідити основні способи словотворення та функції цих лексичних інновацій, їх роль у моделюванні емоційно-забарвленого медіа- й інтернет-тексту.

Теоретико-методологічною основою цього дослідження стали праці, присвячені аналізу новотворів, зокрема останні дослідження О. Тараненка, Н. Кортусяк, М. Навальної, Л. Кислюк, О. Стишова, Ж. Колоїз, А. Нелюби, А. Таран, А. Гладченко, О. Комарової та ін.

Значну роль у сучасному українському медіа- й інтернет-дискурсі відіграють лексичні неологізми, які виникають як своєрідна лінгвальна реакція на події російсько-української війни. Частина з них становить окрему групу дієслів-новотворів, сформованих за допомогою суфіксального або префіксально-суфіксального способу словотворення. Типовими прикладами таких утворень є дієслова: *байрактарити*, *джавелінити*, *стінгерити*, *хаймарсити*, утворені від назв сучасного озброєння та техніки.

Ці лексеми:

- мотивовані іменниками, пов'язаними із засобами ведення бойових дій;
- мають спільне словотвірне значення, вказуючи на знищення ворога;
- містять продуктивний суфікс *-и-*;
- належать до одного лексико-граматичного класу – дієслів.

Вони активно функціонують не лише у військовому контексті, а й виходять за його межі, проникаючи в інші сфери публічного мовлення, зокрема рекламний дискурс: *нумо байрактарити ціни разом*.

У дослідженні особливу увагу також привертають новотвори, деривовані від антропонімів. Дієслова *макронити* та *шольцити*, мотивовані відповідно прізвищами лідерів Франції та Німеччини, використовуються з іронічною семантикою, позначаючи показову стурбованість і нерішучість. Їх поява засвідчує прагнення мовців експресивно маркувати оцінку дій (або бездіяльності) західних політиків. Подібну емоційно-забарвлену оцінність демонструють і дієслова *задвохсотити* та *відкобзонити*, утворені з використанням префіксів *за-*, *від-* і суфікса *-и-*, які виконують функцію евфемізмів у висвітленні втрат серед ворожих сил або ліквідації зрадників.

Інший приклад – дієслово *могілізувати*, що є переконливим зразком негативно-оцінного неологізму, створеного шляхом навмисної трансформації слова *мобілізувати* за допомогою заміни частини основи. Воно репрезентує реакцію суспільства на військову мобілізацію в країні-агресорці та, водночас, виконує функцію стислого медійного повідомлення про її наслідки. Зазначені дієслова набувають особливої виразності в масмедійному мовленні, формуючи нову стильову парадигму війни як комунікативного досвіду.

У межах сучасного українського медіадискурсу лексична оновлюваність доречно проявляється в появі експресивних іменників, утворених за допомогою суфікса *-ик*, які виконують функцію стислих оцінних номінацій із виразним емоційним забарвленням. До таких відсубстантивних новотворів належить іменник *рашики*, утворений від зневажливої назви *раша* (тобто росія), який

у текстах ЗМІ й інтернету фіксується як позначення російських окупантів. Подібно функціонує і лексема *рашист*, утворена за тією самою моделлю від названої вище твірної основи, проте з використанням продуктивного суфікса *-ист*, що посилює ідеологічне навантаження. Аналогічну семантичну модель реалізує неологізм *лукашисти*, мотивований антропонімом *Лукашенко* з усіченою основою *лукаш-*. Цей новотвір із номінації силовиків білоруського режиму еволюціонував у бік загального позначення прихильників авторитарної політики та союзників країни-агресорки.

Окрему групу становлять новотвори, що поєднують іронічність і зневажливість. Зокрема, слово *мобік*, утворене від усіченої основи прикметника *мобілізований* із додаванням суфікса *-ік*, функціонує як сленгове позначення примусово мобілізованих росіян. Його вживання характерне для неформального, часто глузливого стилю подання новин, а сама лексема здебільшого вживається в лапках і множині, що підкреслює її оцінний характер і відсутність нейтральності.

Такі одиниці репрезентують продуктивні моделі сучасної лексичної деривації, що відображають процеси ментального переосмислення соціально-політичних явищ і прагнення до стислої, експресивної мовної оцінки. Їх активність у медіапросторі свідчить про зростання ролі мовної креативності в публічній комунікації та формуванні наративів війни.

Отже, можемо стверджувати, що дослідження лексичних новотворів у медійному й інтернетному просторах дає змогу глибше осягнути механізми формування мовної картини сучасності. Подальші студії можуть зосередитися на докладному аналізі окремих типів фразем, які функціонують в українських масмедіа, зокрема тих, що висвітлюють специфічні соціальні або політичні аспекти. Важливо також простежити динаміку змін у використанні фразеологізмів у різних форматах медіа – інтернет-виданнях, телебаченні, радіо, соціальних мережах. Перспективним напрямом постає міжмовне зіставлення функціонування лексичних новотворів і неофразем у ЗМІ різних країн, що дозволить окреслити специфіку національного медіадискурсу та вплив міжкультурних контактів на мовну креативність у медіапросторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладченко А., Комарова О. Неологізація лексики у період російсько-української війни. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. Київ – Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. № 1. Том 34 (73). Ч. 1. С. 7–13.
2. Костусяк Н., Навальна М. Російсько-українська війна в об'єктиві мови: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2025. 340 с.
3. Степаненко М. Політика і війна: закономірності та парадокси мовного розвитку (2022 – 2023 рр.): монографія. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2024. 804 с.
4. Стишов О. Лексико-семантична динаміка в сучасній українській мові. Стилїстика модерного часу: колективна монографія до ювілею Заслуженого

діяча науки і техніки України, члена-кореспондента НАН України, доктора філологічних наук, професора Лариси Шевченка. Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. С. 163–191.

5. Тараненко О. Українська літературна мова кінця XX – першої чверті XXI ст.: стан і тенденції розвитку: монографія: у 2-х частинах. Київ. Український мовно-інформаційний фонд НАН України, 2024. Ч. I. 888 с.

6. Тараненко О. Українська літературна мова кінця XX – першої чверті XXI ст.: стан і тенденції розвитку: монографія: у 2-х частинах. Київ. Український мовно-інформаційний фонд НАН України. 2024. Ч. II. 813 с.

7. Styshov O. Neologisms of the military sphere in the modern ukrainian language. *Logos*. 2022. № 113. S. 116–128.

REFERENCE

1. Hladchenko A., Komarova O. Neolohizatsiia leksyky u period rosiisko-ukrainskoi viiny. *Vcheni zapysky Tavriiskoho natsionalnoho universytetu imeni V.I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka*. Kyiv – Odesa: Vydavnychy dim «Helvetyka», 2023. № 1. Tom 34 (73). Ch. 1. S. 7–13.

2. Kostusiak N., Navalna M. Rosiisko-ukrainska viina v obiektyvi movy: monohrafiia. Luts'k: Vezha-Druk, 2025. 340 s.

3. Stepanenko M. Polityka i viina: zakonomirnosti ta paradoksy movnoho rozvytku (2022 – 2023 rr.): monohrafiia. Kharkiv: Vydavets Ivanchenko I.S., 2024. 804 s.

4. Styshov O. Leksyko-semantychna dynamika v suchasni ukrainskii movi. *Stylistyka modernoho chasu: kolektyvna monohrafiia do yuvileiu Zasluzhenoho diiacha nauky i tekhniky Ukrainy, chlena-korespondenta NAN Ukrainy, doktora filolohichnykh nauk, profesora Larysy Shevchenka*. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K, 2024. S. 163–191.

5. Taranenko O. Ukrainska literaturna mova kintsia KhKh – pershoi chverti KhKhI st.: stan i tendentsii rozvytku: monohrafiia: u 2-kh chastynakh. Kyiv. Ukrainskyi movno-informatsiinyi fond NAN Ukrainy, 2024. Ch. I. 888 s.

6. Taranenko O. Ukrainska literaturna mova kintsia KhKh – pershoi chverti KhKhI st.: stan i tendentsii rozvytku: monohrafiia: u 2-kh chastynakh. Kyiv. Ukrainskyi movno-informatsiinyi fond NAN Ukrainy. 2024. Ch. II. 813 s.

7. Styshov O. Neologisms of the military sphere in the modern ukrainian language. *Logos*. 2022. № 113. S. 116–128.